

פרגה צהובה *Glaucium flavum* - מנחם-אב תשע"ו

שיר ורד

פרגה צהובה *Glaucium flavum* הינה בן-שיח רב-שנתי ממשפחת הפרגיים הגדל בעיקר בקרקעות חול וכורכר בחגורת הרסס של חופי הים התיכון בישראל.

הסוג **פרגה** כולל כ 25 מינים הגדלים בחלק מהעולם הישן (צפון אפריקה, אירופה, אגן הים התיכון ומרכז ודרום אסיה). בארץ (כולל החרמון) גדלים 6 מינים, **פרגה צהובה** היא היחידה שהכותרת שלה צהובה לחלוטין והיא היחידה הגדלה לאורך חופי הים התיכון. צבע הכותרת של יתר מיני הפרגה בארץ נע בין כתום לאדום והם גדלים בחבלים ההרריים והספר בארץ.

רוב מיני הפרגה בעולם גדלים בקרקעות מליחות ואילו בארץ רק **פרגה צהובה** גדלה ממש בקרקעות מליחות.

אזור התפוצה הטבעי של **פרגה צהובה** בעולם הוא חגורת הרסס בחופי הים התיכון, צפון ומערב אירופה וצפון אפריקה, אך אוכלוסיות לא טבעיות שלה גדלות גם בחופי ארה"ב וניו זילנד.

לפרגה צהובה שושנת עלים בצבע ירוק בהיר עד כחלחל באורך של 5 עד 20 ס"מ, העלים מחולקים פעם אחת ל 5 עד 10 זוגות של עלעלים, ציר העלה רחב יחסית ונראה כעין כנף, בדרך כלל מספר זוגות עליונים של העלעלים מאוחים חלקית בבסיסם ויוצרים אונה אחת מוארכת המפורצת עמוקות. עלי השושנת נושאים שערות קצרות דוקרניות, בעיקר בצד התחתון של ציר העלה ובשפות העלעלים. באביב עולים גבעולי הצמח ומגיעים לגובה של 30 עד 90 ס"מ. הגבעולים מסועפים, קרחים ובהירים מכחילים. מפרקי העלים נושאים עלי גבעול, כאשר בדרך כלל בכל מפרק יוצא עלה אחד. העלים במפרקים התחתונים דומים לעלי השושנת ואילו העלים במפרקים העליונים קצרים, לא מחולקים לאונות אך לרוב משוננים/מסוריים, עלי הגבעול בצבע ירוק בהיר ומכוסים שעווה המשווה להם מרקם חלק. בדומה לעלי השושנת, גם בעלים של המפרקים התחתונים גדלות שערות דוקרניות על צידו התחתון של ציר העלה.

פרגה צהובה. צילום: שיר ורד ©

מימין - עלי שושנת, מחולקים לאונות/עלעלים בבסיסם, בראש העלה האונות מאוחות
בבסיסן; משמאל - שערות דוקרניות בצד התחתון של ציר העלה
להגדלה - לחצו על התמונות

הפרחים נישאים אחד אחד על ענפי הצמח העליונים. לפרחים 2 עלי גביע העוטפים את הניצן ונושרים לקראת פתיחת הפרחים, לרוב גם לעלי הגביע יש שערות זקופות, אך מאחר והגביע הוא קצר חיים הן רכות ולא דוקרניות. לפרחים בדרך כלל 4 עד 7 עלי כותרת, לרוב תמימים, אך לעתים מחולקים לאונות. עלי הכותרת בצבע צהוב מבריק, הם חלקים בעת פתיחת הכותרת ובהמשך היום נעשים מקומטים ונושרים. בכל פרח יש עשרות אבקנים. זירי האבקנים בצבע צהוב בהיר ואילו המאבקים בצבע צהוב כהה. השחלה מוארכת ובראשה 2 אונות, הפרי הלקט דמוי תרמיל ארוך שאורכו 15 עד 30 ס"מ. הפרי ישר או כפוף כקשת. לאורך ההלקט ישנם מספר חריצי אורך דקים והוא מכוסה גבשושיות זעירות. בראש ההלקט שתי אונות שהן שרידי הצלקות. ההלקט נפתח לאורכו ב 2 קשוות ובמרכזו נמצאת רקמה ספוגית שבכל אחד מצידיה (לכוון הקשווה) נמצאים עשרות זרעים זעירים (כ 1 מ"מ אורך) בצבע שחור.

פרגה צהובה. צילום: שיר ורד ©

מימין - ניצנים לפני פריחה, על גבי 2 עלי הגביע שערות רכות; משמאל - הפרח: 3 עלי כותרת כמעט תמימים ושניים מחולקים ל 3 אונות; משמאל - ראש ההלקט - ניתן לראות את הגבשושיות לאורך ההלקט ואת שרידי הצלקת להגדלה - לחצו על התמונות

הפריחה חלה בחודשי האביב והקיץ מאפריל ועד אוגוסט, תקופת הפריחה של כל צמח ארוכה ונמשכת מספר שבועות עד חודשים. הפרח נפתח השכם בבוקר ונובל אחרי הצהריים. הפרחים מבוקרים על ידי דבורת הדבש, דבורים יחידאיות, זבובים וצרעות קטנות. לאחר ההפריה מתפתח ההלקט המבשיל תוך חודש.

פרגה צהובה. צילום: שיר ורד ©

מימין - פריחה והלקטים בשלים ביחד; משמאל - ראש ההלקט: ניתן לראות את הגבשושיות לאורך ההלקט ואת שרידי הצלקת

דן איזיקוביץ זיהה בארץ שני טיפוסים אוכלוסים הנבדלים ביניהם בתכונות העלים והפרחים ובמידת רגישותם לרסס הים. הטיפוס הרגיל השכיח (טיפוס "סידנא-עלי") עמיד לרסס, העלים והגביע מכוסים בשעירות צפופה והצללקת גבוהה מהאבקנים לאחר פתיחתם. הטיפוס השני נדיר וגדל רק בחורבות קיסריה (טיפוס "קיסריה") - רגיש לרסס, שעירות העלים והגביע דלילה והצללקת ממוקמת בגובה האבקנים. שיעור הפוריות בטיפוס סידנא עלי גבוה למרות החשיפה לרסס. לעומת זאת בטיפוס קיסריה, רק צמחים המוגנים בין החורבות היו פוריים ואילו שיעור הפוריות בצמחי קיסריה שנחשפו לרסס היה נמוך מאד וגודל הפרי היה קטן בהרבה. ככל הנראה מקורה של אוכלוסיית קיסריה הוא מזרעים שהובאו באמצעות הסחר מארצות אחרות לנמל קיסריה, באקראי או במתכוון.

צמח ה**פרגה** מכיל בכל חלקיו אלקלואידים שונים, והוא רעיל ומסוכן למאכל. ועם זאת, מחקר שנערך לאחרונה באלג'יריה טוען שיש במיצוי שורש המכיל אלקלואידים, פוטנציאל לפעילות כימותרפית כנגד סוג מסוים של סרטן השד.

כפי שצינו לעיל בית גידולה הטבעי של הפרגה הוא בחגורת הרסס, אך בארץ נמצאת הפרגה בבית גידול משני, במספר אתרים בשדרת ההר המרכזית, בשולי דרכים ובאתרי בניה. ניתן למצוא את ה**פרגה הצהובה** במספר רב של אתרים בירושלים, בבת-עין, בגוש עציון, בבית-אל, במבוא חורון ועוד. ניתן לשער שמקורן של רוב האוכלוסיות הללו הוא חול וכורכר שנלקחו מאזור החוף לצורכי בניה והכשרת כבישים. למיטב ידיעתי תופעות דומות לא דווחו מארצות אחרות (אם כי כאמור הוא נחשב פולשני בחופי אמריקה וניו זילנד) ועל אף שהצמח מגודל כצמח תרבותי בארץ ובמדינות אירופה, כך שלכאורה קיימים לא מעט מקומות פוטנציאליים להתפשטותו של הצמח.

ספרות נבחרת לקריאה נוספת:

Eisikowitch D 1979/80 Horned Poppy, *Glaucium flavum* in Israel: Notes on its pollination and distribution. *Isr. J. Bot* 28: 87-94.

Bournine L et al. 2013 Revealing the anti-tumoral effect of Algerian *Glaucium flavum* roots against human cancer cells. *Phytomedicine* 20: 1211-1218.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2016 פרגה צהובה *Glaucium flavum* - מנחם-אב תשע"ו, צמח החודש
העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 3.

[פרגה צהובה *Glaucium flavum* - מנחם-אב תשע"ו](#)